

Sygn. akt IV CSK 320/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa M. S.
przeciwko I. Spółce z o.o. w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 lutego 2010 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 30 grudnia 2008 r.,

- I. **uchyla zaskarżony wyrok w pkt II lit. a) i zmienia go na następujący: "w pkt I (pierwszym) w ten sposób, że zasądzoną tam od pozwanej na rzecz powoda kwotę 500.000 zł obniża do kwoty 267.969,34 zł (dwieście sześćdziesiąt siedem tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt dziewięć złotych 34/100) z ustawowymi odsetkami**

od dnia 19 września 2002 r. i oddala powództwo w pozostałym zakresie".

- II. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części i zasądza od pozwanej na rzecz powoda M. S. 3.250 zł (trzy tysiące dwieście pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Okręgowy, po łącznym rozpoznaniu spraw IX GC 129/04 i IX GC 246/04, wyrokiem z dnia 17 czerwca 2008 r. w pierwszej z nich zasądził od pozwanej „I.” spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. na rzecz powoda M. S. 500.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 września 2002 r., oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu, w drugiej zaś zasądził od tej pozwanej na rzecz powodów A. C. i M. C. 674.358,51 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 września 2003 r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach procesu.

Wyrok ten zaskarżyła apelacją pozwana.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 grudnia 2008 r.:

- sprostował oczywistą omyłkę Sądu Okręgowego w oznaczeniu strony powodowej w sprawie IX GC 246/04 w ten sposób, że w miejsce A. C. i M. C. wpisał Agencję Budowlaną C.-C. „C.” spółkę jawną w G.,
- zmienił zaskarżony wyrok w zakresie rozstrzygnięć w sprawie IX GC 129/04 w ten sposób, że zasądzoną kwotę 500.000 zł obniżył do kwoty 219.047 zł płatnej z ustawowymi odsetkami od 19 września 2002 r., oddalił dalej idące powództwo oraz apelację i orzekł o kosztach procesu,
- uchylił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu w sprawie IX GC 246/04 i w tym zakresie przekazał sprawę Sadowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ustalił, że w obu sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia powodowie domagali zapłaty nie uregulowanej części wynagrodzenia przewidzianego w umowie o roboty budowlane, zawartej w dniu 20 czerwca 2001 r. przez pozwaną spółkę z A. C. i M. C., działającymi wówczas w formie spółki cywilnej pod nazwą Agencja Budowlana „C.” (obecnie przekształconej w Agencję Budowlaną C.-C. „C.” spółkę jawną w G.). Na podstawie tej umowy A. C. i M. C. (wykonawcy) zobowiązali się wybudować dla pozwanej spółki (inwestora) i oddać w terminie do dnia 17 grudnia 2001 r. salon

wystawienniczy samochodów wraz z określonymi pomieszczeniami pomocniczymi i infrastrukturą, za wynagrodzeniem ryczałtowym w kwocie 3.200.000 zł, powiększonym o podatek VAT. Rozliczenie miało następować na podstawie faktur częściowych wystawianych przez wykonawcę za prace wykonane i odebrane przez inwestora bez zastrzeżeń, przy czym faktury miały być wystawiane w terminie siedmiu dni od daty podpisania protokołów zdawczo-odbiorczych. Termin płatności strony ustaliły na 21 dni od daty otrzymania przez inwestora faktury wystawionej prawidłowo pod względem formalnym i materialnym. W aneksie do umowy sporządzonym 28 listopada 2001 r. strony zwiększyły jej zakres przedmiotowy i podwyższyły wynagrodzenie o kwotę 306.600 zł netto.

W sprawie IX GC 246/04 powodowa spółka jawna dochodziła należności wynikających z faktur VAT nr 14/2003 i 15/2003 w łącznej kwocie 774.358,51 zł. Natomiast w sprawie IX GC 129/04 powód M. S. domagał się zapłaty należności objętych fakturami VAT nr 2/2002, 3/2002 i 5/2002, wystawionymi w lutym 2002 r. na łączną kwotę 637.188,36 zł, powołując się na nabycie tych wierzytelności od wykonawcy w drodze umowy przelewu. Faktury te dotyczyły robót przewidzianych w umowie, wykonanych do 27 lutego 2002 r. (poza wentylacją), a odebranych przez inwestora sukcesywnie - z uwagi na liczne zastrzeżenia co do ich jakości i kompletności - do końca sierpnia 2002 r. Od marca 2002 r. pozwana prowadzi w obiekcie wybudowanym przez wykonawców salon samochodowy PEUGEOT.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w zakresie zgłoszonego przez powodową spółkę jawną (a nie - jak omyłkowo oznaczono w zaskarżonym wyroku – przez A. C. i M. C.) żądania zapłaty należności z faktur VAT nr 14/2003 i 15/2003 (w sprawie IX GC 246/04) Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, nie dokonał wystarczających ustaleń faktycznych oraz oceny zgłoszonych przez pozwaną wniosków dowodowych, co – w świetle art. 386 § 4 k.p.c. - uzasadnia uchylenie zaskarżonego orzeczenia w części rozstrzygającej o tych żądaniach i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W odniesieniu zaś do rozstrzygnięcia odnoszącego się do powództwa M. S. (w sprawie IX GC 129/04) Sąd Apelacyjny podzielił podniesiony przez pozwaną zarzut naruszenia art. 322 k.p.c., na podstawie którego Sąd Okręgowy ostatecznie

określił wynagrodzenie należne za roboty objęte fakturami VAT nr 2/2002, nr 3/2002 i nr 5/2002. Wskazał przy tym, że sprawa o zapłatę wynagrodzenia należnego z umowy o roboty budowlane nie należy do żadnej z kategorii spraw objętych hipotezą tego przepisu.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że jakkolwiek wymienione faktury wystawione zostały – sprzecznie z umową – przed odebraniem robót, a nawet zgłoszeniem ich do odbioru, okoliczność ta może mieć znaczenie jedynie dla oceny ewentualnego opóźnienia w zapłacie wymagalnych należności. Nieodebranie wykonanych robót, mimo usunięcia stwierdzonych w nich usterek i korzystania z nich przez inwestora, nie pozbawia wykonawcy – co do zasady – prawa żądania wynagrodzenia, jeżeli zastrzeżenia inwestora uniemożliwiające wystawienie faktur nie miały obiektywnie dostatecznego uzasadnienia. Pozwana nie odstąpiła od umowy, lecz zdecydowała się na skorzystanie z uprawnienia do żądania obniżenia wynagrodzenia (art. 637 § 2 w związku z art. 656 § 1 k.c.). Strony nie doszły jednak w tym zakresie do porozumienia.

Sąd Apelacyjny przyjął, że powód nie może domagać skutecznie zapłaty wynagrodzenia za wykonanie fasady słupowo-ryglowej (tzw. bulaja) w kwotach 6.781,43 zł z faktury nr 2/2002 i 56.120 zł z faktury nr 5/2002 oraz posadzek – w kwocie 134.40 zł z faktury nr 3/2002, gdyż roboty te zostały wykonane wadliwie i pozwana miała prawo odmówić ich odbioru bez zastrzeżeń. Bezpodstawne jest również żądanie zapłaty wynagrodzenia za wykonanie schodów i pompowanie wody w kwotach odpowiednio 24.000 zł i 85.000 zł, ujętych w fakturze nr 5/2002, jako że należności te zostały rozliczone między wykonawcami a inwestorem na podstawie późniejszych faktur VAT w 2003 r., a także wynagrodzenia za wykonanie wentylacji (56.153 zł z faktury nr 5/2002), gdyż ten element zamówienia nie został ukończony.

Bezzasadnie natomiast pozwana odmówiła zapłaty należności z faktury nr 3/2002 w kwocie 100.800 zł, obejmującej wynagrodzenie za wykonanie wieńców, słupów żelbetowych (67.200 zł) i robót elektrycznych (33.600 zł) oraz z faktury nr 5/2002 - w kwocie 118.247 zł, obejmującej wynagrodzenie za wykonanie prac dodatkowych z I kosztorysu (30.047 zł), instalacji propan-butan (5.000 zł),

posadzek (33.000 zł), robót elektrycznych (33.400 zł) i elementów żelbetonowych (16.800 zł).

W konsekwencji Sąd Apelacyjny dokonał korekty zaskarżonego wyroku, obniżając należność zasadzoną od pozwanej na rzecz powoda M. S. do kwoty 219.047 zł i przyjmując, że odsetki ustawowe od tej kwoty winny być naliczone od daty doręczenia pozwanej odpisu pozwu.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. powód M. S. podniósł zarzuty naruszenia:

- art. 647 k.c. w związku z art. 2 ust. 1 i ust. 4 pkt 2 lit. b) i art. 18 ustawy z 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm.) oraz art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 lipca 2001 r. o cenach (Dz. U. Nr 91, poz. 1050 ze zm.) przez ich błędne zastosowanie i zasądzenie wynagrodzenia z tytułu wykonania robót budowlanych w wartości netto bez uwzględnienia podatku VAT,
- art. 647 k.c. przez jego błędne zastosowanie polegające na: oddaleniu powództwa w zakresie wynagrodzenia za pompowanie wody, ujętego w fakturze VAT nr 5/2002 mimo stwierdzenia wykonania tej usługi oraz wskutek zasądzenia tytułem wynagrodzenia za wykonanie posadzki ujętej w fakturze VAT nr 5/2002 w kwocie 33.000 zł, zamiast – zgodnie z protokołem odbioru robót – w wysokości 33.600 zł netto,
- art. 322 k.p.c. przez ograniczenie zasądzanego wynagrodzenia za wykonanie posadzki, ujętego w fakturze VAT nr 5/2002, przy jednoczesnym dowolnym oddaleniu żądania zapłaty części wynagrodzenia za posadzki, objętego fakturą VAT nr 3/2002.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, powód wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się częściowo uzasadniona.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu podniesionego w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że zarzut ten jest bezzasadny. Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego, Sąd Apelacyjny określając wysokość należnego wynagrodzenia za wykonanie posadzek, objętego fakturą VAT nr 5/2002, nie odwołał się do treści art. 322 k.p.c. Sąd ten wskazał wyraźnie, że w rozpoznawanej sprawie przepis ten nie może znaleźć zastosowania, gdyż sprawa ta nie jest sprawą o naprawienie szkody, o dochody, zwrot bezpodstawnego wzbogacenia, ani o świadczenie z umowy dożywocia, lecz sprawą o zapłatę wynagrodzenia z tytułu wykonania umowy o roboty budowlane. Zapatrywanie to jest trafne, gdyż – jak przyjmuje się w orzecznictwie – art. 322 k.p.c. jest przepisem szczególnym i może być stosowany tylko w sprawach w nim wymienionych (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 1980 r., III CRN 51/08, nie publ. oraz uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2007 r., III CSK 194/07, OSNC-ZD 2008, nr 3, poz. 94). Zarzut naruszenia tego przepisu nie może prowadzić do skutecznego podważenia określonej przez Sąd Apelacyjny wysokości wynagrodzenia za wykonanie posadzek ujętych w fakturze VAT nr 5/2002.

Za chybiony trzeba też uznać zarzut błędnego zastosowania art. 647 k.c., polegający na bezzasadnym oddaleniu powództwa w zakresie żądania wynagrodzenia za pompowanie wody (kwoty 103.700 zł z faktury VAT nr 5/2002), mimo ustalenia że usługa ta została wykonana. Według skarżącego, Sąd Apelacyjny, przyjmując – w ślad za opinią biegłej R. K. – że należność ta została uregulowana, błędnie odczytał treść tej opinii, gdyż z zawartych w niej wywodów wynika jednoznacznie, iż w odniesieniu do wymienionej usługi rozliczono jedynie kwotę 8.000 zł. W istocie zatem skarżący, formułując zarzut obrazy prawa materialnego, podjął próbę zakwestionowania przeprowadzonej przez Sąd Apelacyjny oceny dowodów i przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku ustaleń faktycznych. Zabieg taki – w świetle art. 398³ § 3 k.p.c. – nie mógł przynieść zamierzonego skutku.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutom skarżącego, wskazującym na bezzasadne pominięcie przez Sąd Apelacyjny - przy określeniu świadczenia należnego powodowi - podatku VAT. Z przyjętych za podstawę

zaskarżonego wyroku ustaleń jednoznacznie wynika, że w umowie o roboty budowlane pozwana zobowiązała się zapłacić wykonawcom wynagrodzenia powiększone o podatek VAT. Tak określone wynagrodzenie pozostawało w zgodzie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 5 lipca 2001 r. ocenach. W myśl tego przepisu ceną jest wartość wyrażona w jednostkach pieniężnych, którą kupujący jest obowiązany zapłacić za towar lub usługę, przy czym w cenie uwzględnia się podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlega obciążeniu podatkiem od towarów i usług oraz podatkiem akcyzowym. W takim też kształcie wierzytelność z tytułu wynagrodzenia za wykonane roboty budowlane nabył powód M. S. na podstawie umowy przelewu z dnia 27 marca 2003 r.

Zgodnie z art. 2 ust. 1, art. 4 pkt 2 lit. b) i art. 18 - obowiązującej w czasie wystawienia przez wykonawców faktur objętych niniejszym sporem - ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, wynagrodzenia za roboty budowlane podlegało opodatkowaniu podatkiem VAT w stawce 22%. Wszystkie należności ujęte w fakturach nr 3/2002 i 5/2002 obejmowały podatek VAT w wysokości 22%. Tymczasem Sąd Apelacyjny, uznając żądanie ich zasądzenia za częściowo usprawiedliwione, podatek ten bezzasadnie pominął, kierując się - przy określeniu wysokości należnych wykonawcom świadczeń – ich wartością netto, wskazaną w protokołach odbioru robót (k. 30 i 32). Uchybienie powyższe nie pozwala skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia wymienionych przepisów prawa materialnego.

Trafnie podniósł skarżący, że uznanie przez Sąd Apelacyjny za zasadne żądania zapłaty wynagrodzenia za wykonanie posadzek, objętego fakturą VAT nr 5/2002, skutkować winno zasądzenie z tego tytułu kwoty 33.600 zł netto (protokół odbioru robót – k. 32 odwr.), a nie – jak błędnie przyjął Sąd Apelacyjny – 33.000 zł, przy czym i ta należność, ze wskazanych wyżej przyczyn, winna zostać powiększona o podatek VAT w wysokości 22%. Zarzut obrazy art. 647 k.c. okazał się zatem uzasadniony.

Określenie wysokości bezpodstawnie oddalonych roszczeń powoda nie wymaga wiadomości specjalnych, gdyż sprowadza się do przeprowadzenia

prostyach wyliczeń arytmetycznych. Wynika z nich, że świadczenie zasądzone zaskarżonym wyrokiem winno ulec podwyższeniu o sumą 48.922,34 zł, w skład której wchodzi podatek VAT w wysokości 22% od kwot: 100.800 zł - uwzględnionej z faktury nr 3/2002 (22.176 zł), 118.247 zł – uwzględnionej z faktury nr 5/2002 (26014,34 zł) oraz od kwoty 600 zł, o jaką zaniżone zostało wynagrodzenie za wykonanie posadzek (132 zł), a także kwota tego zaniżenia (600 zł).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ i art. 398¹⁴ orzekł, jak w sentencji.